

Общественно-политическая газета
Ханты-Мансийского автономного округа – Югры

ХАНТЫ ЯСАҢ

www.khanty-yasang.ru

ПЯТНИЦА

5 сентября 2014 года

№ 17 (3413)

Основана 1 ноября 1957 года

Йилдуп вәндтыйлды оҥ пида!

Хантыэвие Анастасия Отшамова оҥанмит класса мәнәс

Тәм
номерән
лұңтаты

4

Нуви сәнхум
районән шимд
рәпатайды хуят
хәңсәс

6-7

Хутыса Нуви
сәнхум районән
Түкъякәң кәртәң
мир вәлдәт

8-9

Мәстар район
Шәншвошн
шуши мирәт
әктәңсәт

12-13

Мир ямәлтум
Елена Михайловна
Сагандукова
шәңәт 90 оҥа йис

14-15

Вәйт дор тыдәшн
нявремәт шуши
мир мұвәт
вантты яңхсәт

Тюмень мұва губернатор пириты хәтл

Тәм ванән Ёмвошн «Югра» немуп РИЦ хот йитн айкел хәншты па әкәтты ёх округ дума хот кәщә ики, округев хұваттыйн «Единая Россия» немпи партия хә Борис Хохряков пида вәйтантыйдсәт. Кәщә хәев әктәшум хуятәта Тюмень мұва губернатор пиресты хәтл олаңән айкел тәс.

Борис Сергеевичәсәт эвәлт уша йис, хуты тәм пұш лыпәт тыдәш 14-мит хәтәдн Югра па Ямал мұвнәнән вәдты мир Тюменской область губернатор хуят пириты па питләт. Вантә, юволаңән ишимәш пириты хәтл

хәлүмхушъяң ол юхды ләщәтыйдсы.

«Единая Россия» немпи партия эвәлт губернатор хуята йиты шив Владимир Якушев адсы. Тәм хәннәхә Ямал мұв Надым вошн вәс па рәпитәс. Ши юпийн Тюмень вош

кәщәя пирисы. Интәм Тюмень мұв губернатор юкана вәд.

Борис Хохряков путәртәс, яң ол мәр Югра, Ямал па Тюмень мұвәт ияха катласман «Сотрудничество» немпи поступсы хұват рәпитләт. Ши олаң мәр машинайтн яңхты кев әшәт йидпатсыйт, хәтл мәр ныврәмәт лавәдты йилуп хотәт, әшколайт омәссыт. Ши тумпийн мис, дов, пәрәш, шишкурек па па хотәң войт енмәддыйт па ар-

сыр мұвән енумты детут верәт яма мәнләт. Щит пәты Югра мұвн вәдты мир па хон пеләк мұвәт эвәлт тувум детутәт кинь-ща мұң мұвевн енмум па тәса ләщәтум детутәт ләтты веритләт.

Югра мұвн вәдты па рәпитты кашәң хәннәхә пиресты тәхия юхәтты веритл па Тюмень кәщәя Владимир Якушев шив пириты. Мұң тәм пиресты хәтл олаңән па хәншты питлүв.

Ирина САМСОНОВА

Тәм ванән Ямало-Ненецкой автономной округи йис путрәт, моньщәт, арәт әкәтты па едды тәты пәты кәсупсы пұншы.

Вухәң мойлупсы мәды

Тәм кәсупсы йн немасыя мойлупсы вух – щит хәс вет щурәс шойт «Ямал мұв мирәт дыд» («Душа народов Ямала»), «Ямал мұв хоттел ёх» («Семья народов Ямала») па «Ямал мұв йис путәр яма вәты хуят» («Народный сказитель Ямала») пәты мәты питды.

Кәсупсы Ямал мұв кәщәйт, вошәң-кәртәң тәхет ёх, культура па искуствайт верәт тәты хәннәхуятәт па оса тәхет хуятәт пириты веритләт. Ләщәтум непек Ямал мұв увәс мир верәт тәты департамент тәхия китты мосл.

Тәмәш кәсупсы 2010-мит ол вұш эвәлт ләщәтты питсы. Няд ол мәр вухәң мойлупсы хәлүмъяң хәннәхә ёша павтыдәс.

ИА «Север-Пресс»
Хәнты ясаңа тулмаштәс
Ирина ПОСЛОВСКАЯ

Югра мұвев ешәк ёх!

Ёмвош округ депутатәт эвәлт йилуп вәндтәты ол оңитум пәты ям ясәт китлүм.

Лыпәт хойты тыдәш олаңмит хәтл – щит иса вәндтәты ёх вән емәңхәтл. Итәх ай эвәтпұхәтвельщи әшколая мәнсәт, непекәңа йиты вәнты енумты па нумсәңа йиты питләт. Яма вәндтәтләт ки, едды ям тәхетн рәпитты питләт. Вәндтәтты кен хән, нын йилуп әмәш верәт олаңән уша верты, нумсәңа па непекәңа йиты веритләты.

Нын едпенән вутәң әш ләрпитәс, муйсәр верәта вәндтәтты дәнхәдты, ши утәт олаңән уша верләты.

Уша верум нумсәт вәлупсийн ат нәтләт, итәх лавәрт пурайн нумсәт әр мәләт. Нынәна, тәм йисн вәндтум ёха, ед вәлупсы ләщәтты мосл, ләдн Югра мұвев хурамәңа па тәшәңа ат йис.

Округ Дума кәщә хә Борис ХОХРЯКОВ
Хәнты ясаңа тулмаштәс Людмила СПИРЯКОВА

Поднават вошн яврәсмиет

Биатлон пәта лупсәт

Ёмвошн РИЦ «Югра» хот йитн телевиденияйн, радивайн па газетаитн рәпитты хәннәхуятәт округев кәщә дәнқәр хә Алексей Путин, мұвтәд мирәт биатлон кәщә Борут Нунар, «ЮграМегаСпорт» кәщә Спартак Антоненков па Россия биатлон кәщә дәнқәр хә Вадим Мелихов пида вәйтантыйдсәт.

Ши вәйтантупсы пурайн **А. Путин** тәмиты путәртәс:

– Духн хәхәдман пушкан есәдты кәсупсы вер мұң округевн хұв кұт эвәлт тәса мәнл. Тәм олн биатлон щирн мұң мұвев эвәлт «Сочи – 2014» кәсупсийн вәлүмхәннәхә ишиты сорнең мевд пос ёша павтәс. Ши тумпийн тәмхәтл округевн ям ар

шимәш хуят вәндтәсүв, мәта ёх едды ишиты яма па вешкәта кәсты веритләт.

Мұвтәд мирәт биатлон кәщә **Б. Нунар** путәртәс:

– Мосл лупты, муй хурасуп ям духн хәхәдман пушкан есәдты тәхи нын хушана версы. Тәта сырыя арсыр мұвтәд мир кәсупсәт биатлон щирн мәнсәт. Тәм пұш мұң тәп лавләсты питлүв,

хән кәсты хуятлүв пәта йилуп кәсты щирәт непекә мұвтәд мир биатлон кәщәитн постәдыйт па щитәт унтасн едды тәмәш хурамәң кәсупсәта вүйәнтлүв.

Юволаңән «ЮграМегаСпорт» кәщә **С. Антоненков** па Россия биатлон кәщә дәнқәр хә **В. Мелихов** лупсәңән:

– Лыпәт хойты тыдәш олаң хәтләтн мұң вудәң мирхот Ёмвошн вердүв, хута питлүв путремәты, муйсәр тәхет тәта кәсты хуятәт пәта па яма ләщәтты мосл, ләдн кашәң мир эвәлт тыв юхәтты хәннәхуятәт тәта әмәш кәсты па рұтьшәты ат вәс.

Владимир ЕНОВ

Югра мўвн кат щураскем электронной карта масы

Ши олаңан Ёмвош округ информацийной технологияйт верат таты департамент кэща Андрей Бородин па округе многофункциональной тахи кэща Александр Сучков лупсаңан.

А. Сучков ясаң ширн, «Универсальная электронная карта» вертэнял Ас халты тылаң 1-мит халтл вўш эвалт рэпитты питас. Там шўнк хуца ямалты паты непеке, страховой счёт па банк карта шўнк номерат ханшман вёлдят. Ин ши вера «Сбербанк», «Ханты-Мансийский банк», «Согаз-Мед» тахет ёх пилташсат, ешавёл «Запсибкомбанк» тахи кэща иши шив лўна́л. Там пластиковой шўнк унтасн кашаң хуят веритл пәднийцайтн муйпенсияматы вертэты тахетн мосты вер верты. Ешавёл Нижневартовск вошаң ёх там шўнк унтасн автобусатн яңхты

вер сухуптаты питлāt.

Интам округ луваттын там шўнк маты 25 тахи рэпитл, лапāt щурас хуят вохты непеке ханшас, тәп катщураскемхуятшимаш шўнк ёша холумтас. Вантә, там карта шўнк лавартшак па хўв мәр верлы.

А. Сучков ай тәс, муйсәр верн МФЦ рәпатнекāt ал ханнехә нәтты веритлāt па елды муйсәр йилуп верāt щата тывлāt. Там одн вәщ тылаң вўш эвалт МФЦ хуца йилуп верāt таты питсйт, щит пенсия верāt, «Аңки капитал» холумтты паты вохты непеке ханшты рәхл. Ши тумпийн щата округ вәлупсы верāt таты де-

партамент тахи нәтупсәт вантты веритлы. Итәх Югра мўв тахетн икет «Ведпас рәхты непеке» ёша вўты питсāt. Ши тухадпи кашаң хуят щата веритл налог олаңан уша павātты.

«Ханты-Мансийской банк» хуца социальной карта па пенсия мәнум ёх паты немасыя шўнкāt тывсāt.

Айкелāt āкātты ёх иньшассāt, муй вўрн интернет хуца лўнты па МФЦ тахийн мулты олаңан иньшасты. Щит паты мосл щата опрāщ нем, нем, карты кел номер нух ханшты. Щит ханшман юпийн кашаң ханнехә веритл уша верты, муй верн нәтлы. Щиты тывл: ханнехә лўв олаңан аршак айкел мас ки, аршак нәтупсәт вантты питл. Аршак нәтупсы

ёша холумтты паты мосл Ёмвошн муй Сәрханл вошн «Ростелеком» хотн кашаң ханнехә лўв олаңан айкелāt хайты.

Интам округе луваттын 22 МФЦ хот рәпитл, йилуп одн 375 хот пўншлы. Ёмвош районан МФЦ мобильной хот пўншлы.

Вәйнтантупсийн лупсы, муйсәр нәтупсәт Украина мўв ладэ эвалт йира мәнум ёх вантлāt. Уша йис, МФЦ ёх па хон пеләк мўвāt эвалт юхтум ёх пида рәпитты тахи кәщайт пида инумасн рәпитлāt. Щит паты МФЦ тахи ёх Украина мўв мира тәсәшак луплāt, муйсәр вулаң непекеāt УФС тахия таты, ләдн тынды нәтупсәт вантты па «Беженец» нем холумтты.

Людмила ШУЛЬГИНА

Кев репа хәңхмел олаңан

Вәйт дор тылаң 15-мит хәтәдн Ёмвошн РИЦ «Югра» немуп айкелāt āкātты хот йитн телевиденияйн, радибайн па газетайн рәпитты ханнехуятāt округе кэща ләңкәр хә Алексей Путин пида немасыя вәйтантыйлсāt.

Ши вәйтантупсы пурайн Ёмвош округе кэща ләңкәр хә айкелāt верас, хуты там тылаң яртъяңмит хәтәдн 180 ханнехә Югра мўв эвалт Сўмәвош районан вәлты Народная кев репа лаңда хәңхийлты яңхсāt. Лыв күтел эвалт тәп 120

ханнехә, щит Югорской университетн, тохтўра вәндтаты академияйн, шәкәщты хотн тайты нявремāt па арсыртәхетн рәпитты ёх, Народная репа лаңда хәңхсāt па ши вер юпийн ищиты худыева айдта илды ши пәл тахи эвалт вухәлсāt.

– Шимаш вулаң вер ләщātты пата ар тылаң мәр ямсыева нәмәссўв. Ши кев реп илпия мўн, 130 ханнехә, кўрн шәшсўв, велосипедātн муй квадроциклātн итәх хуятāt юхәтсāt. Мўн юпевн тухлаң хопн Югра мўв кэща не Наталья Комарова шәкәщты нявремāt пида юхтас. Лўв ши мет олаңан нух хәңхты питшас. Щәлта па мўн айдта мәнсўв. Ши пурайн ар пўш ёрт па так вәт вәс, – щиты Ёмвош округ кэща ләңкәр хә айкел āкātты ёхлўва путәртас.

– Мата ханнехә кўш илем пўш шимаш пәдреп лаңда юхтас, кимит пўш лўв ищиты шимаш тахета яңхты ләңхаты питл, – лупас А. Путин.

Мосл лупты, хуты Ёмвош округе кэща ләңкәр хә пида ши пәдреп вәнта лўв кат пухәләл па яңхсәңан. Вән пухәла ин – 18 ол, ай пухәл тәп 13-мит ода йис. Нялхәлт мәр шимаш вер пата мәнәс, па кашаң шив яңхум хуят пата Ёмвош вух лўнәтты тахи эвалт 60 щурас шойт вух сухуптасә.

Вениамин ЕНОВ

«Кондинские озёра» йилуп немн масы

Вәщ тылаң 25-мит хәтәдн Ёмвош округе кәщайт «Кондинские озёра» тахи йилуп немн пунсәл. Ши тахи Леонид Фёдорович Сташкевич немн масы. Ши хә, вантә, мўв-ийнқ ләвәлты тахи щата сыры олаңн ләщātас па ар ол мәр природной парк кэща хәя вәс.

Леонид Сташкевич лыпāt тылаң 19-мит хәтәдн 1935-мит одн Ростов на Дону вошн нявремāt вәндтаты хоттел ёх хотн семәпитас. 1965-мит одн Омск вош физкультура па спортин-

ститут етшуптас.

Югра мўвн 1970-мит ол вўш эвалт Советской район образования хот йитн рәпитты питас. Ас нопātты тылаң 1976-мит одн лўв «Малая Сосьва» немуп тахи кәщя

павātсы. Щәлта 1981-мит ол вўш эвалт па иса 1994-мит ол вәнты Россия мўв «Остров Врангеля» тахи кәщя рәпитас.

Әхāt 1995-мит одн Л. Сташкевич йилпа «Кондинские озёра» немуп природной парк ләщātас па щата кәщя рәпитты питас. Ши рәпатайл тумпийн, лўв арсыр научной киникайт ханшас, хута путәртәл, муй ширн тадаңа па сыстама мўвāt-

ийнқāt тайты мосл.

Тўнщираңа верум рәпатайлаң пата Л.Ф. Сташкевич 1970-мит одн «За доблестный труд к 100-летию со дня рождения В.И. Ленина», 1981-мит одн «За охрану природы России» па 1987-мит одн ВДНХ бронзовой мевл посātн мойдасы. Ин па лўв немл «Кондинские озёра» природной парка юкәнтсы.

Ханты ясаңа тулмащтас Владимир НОСКИН

Рэпатайды хуят шимл хәщәс

РЭПАТАЙДЫ ХУЯТ ШИМЛ ХАЩӘС

– Рэпата олаңан ки путартты, Ас халты тыдәшн районэв хуши тәп 190 хуятрәпатакды вәсәт. Сыры рэпатайды мир күтн ар ханты вәс, интум щимәш хуятшимл. Касум мұвн таш давалды хуят ар, Поднавәт поселениян аршәк әх хұд ведпәсдуман вәлдәт. Округн ар шуши хәннхә крестьянско-фермерской тәхет (КФХ) пұншсәт. Вүдең мир интум ищи щимәш тәхет тайлдат. Сыры Вүтвошн па Тәрум дорн ар хуят рәпата ән тайсәт, щимәш тәхет вермедюпийн рәпатайды хәншаньшум хуят интум иса әнтәм. Округ кәща хотунтасн кашәң не вұды пәты вух сухуптәлүв, щит пәты юхи хәшум хәлум одн кәт шурәс араттыя вой ара йис. Интум мұвев хуши 14996 вұды вәд.

Мұң хущева «Самутнәлы» немуп община вәд, щәта хәнтәт ищи рәпитләт. Щи ут кәща не Валентина Ирган рұтышупсы тәхи верты пәты ар пұш грант вух холумтыләс. Тәм пұдяң рұтышәты мира хот омәсл. Щи тухәлпи Поднавәтн лүв аренда щира вәдты-холды хот вұс, щәта 14-кем удтәхи вәд. Ма нәмәслум, «Самутнәлы»

әх ләщәтум рұтышупсы мира мосты питл.

«Сургутнефтегаз» пида мұң нәтупсы непек хәншсүв, щит рұвн шуши әх щив рәпитты вұдыт. Тәнял 41 хуят щив вұсы, хәнтәт эвәлт 14 хәннхә вәс. Щит шеңк ям. Кашәң ол Тәрум дора яңхлум, щәта «Сургутнефтегаз» хуширәпитты әх мирхотн ай павәтләт, муй арат шуши хуят рәпатая вұсы. И нәтупсы па вәд – питы вуй вұты тәхи унтасн рәпәтнекәт Нуви сәңхум вош эвәлт рәпатайлад вәнты тұтәң әхәдн муй тухләң хопн тәтыялдыт.

ИНТУМ СИСТАМ ЙИҢК ЯНЬЩЛӘТ

– Ай кәртәтн йиңк сы-стамты тәхет вертыя шеңк ар вух тәруптәты мосл – миллионәт шойт арат. Йиңк сыстамты хушапәт ләтты па йиңк адляты тәхет верты тындышәк вәд. «Сургутнефтегаз» нәтупсы вухәт рұвн тәнял щимәш шұңкәт ләтсүв па Тәрум дорн, Вүтвошн, Паштәрн, Түкъякәңән вәдты мирәта щитәт тәрум пәты ортсүв. Хән ши хушапәт дыпийн хәлеңа йилдәт, йилуп утәт ләтлүв па кәртәң әха мәлүв. Тәмиты верты мирхотәтн нумәс павәтсүв, хута кәртәң мир щитәтн йиңк сыстамты кашәсәт. То-

Товийн Нуви сәңхум района яңхмемн ши мұв кәща Сергей Петрович Маненков ар-сыр верәт олаңән иньшәссем. Лүв 25-кем ол щәта кәщая рәпитл, ванкүтды кәртәта яңхәл па яма вәлдә, муй щирн хәннхәйт вәлдәт. Щи олаңән лүв тәмәш верәт путәртәс.

вийн Түкъякәңа яңхсум, кәртәң әх лупсәт, интум дыв щитәтунтасн сыстам йинк тайлдат. Щәлта йиңк вұты тәхи верты мұңев поиксәт, бетонной күсәт щив тәлүв, әхәт яха ат әктәшләт па ар әрн колодец дыведа ат верләт. Щи юпийн щәлсаты сы-стам йиңк адляты питләт.

АР ЙИЛУП ХОТ ОМӘСЛЫ

– Нуви сәңхум вошн 20 шурәс мулдас хуят вәд, ши мир эвәлт интум тәп 187 хәннхә вәдты хот давалдәт. Тәнял яң ка-тра вән хот нух лосытсүв па 90 семья йилуп хотәта каслуптәслүв. Шуши мир кәртәтн ищи хотәт омәслүв. Ипұш Паштәрн

хот давалды әх интум вәнты щәта вәд, ши мир пәты тәм пұш няд хотәң хот омәслүв. Тәм пұдяң Касумн па Полнавәтн няд кәт нартупәң хот верлүв. Тәнял Касумн кәт хот омәсслүв, тәм олн кәт катра хот нух лосытлүв па щәта вәдты мир йилуп хота касәлдәт. Ма щиремн, шуши мира кәртәтн мо-сты арат хот омәсты мосл, ләдн хәнтәт хот нұша ал вантсәт па елды хұд, вәнт вой кәншман рәт мұведн ат вәсәт.

ШУШИ МИР ВӘЛУПСЫ ДЫЛӘН

– 2013-мит одн Нуви сәңхум район 25 ола йис, ши одн Касумн йилуп хурамәң музей

Елена БЕСКРОВНАЯ, социальной верәт әхтыйн кәща юкана вәдты не: «Нуви сәңхум районән нивдсот мулдас мәшәң хуят вәд, дыв арсыр окружной поступсәт унтасн рәпатая вұдыт. 2014-мит одн вән кер тыдәшн 12 мәшәң хәннхә рәпата кәншсәт, ищи кәмн рәпатайды әх пәты арсыр тәхетн ветьяң мулдас рәпата тәхи вәс. Кәшәң-мәшәң хуят вұты пәты рәпата хотәт кәсна эвәлт 66 шурәс мулдас шойтәң сухуптәлдыт. Рәпатайды мира вәндтупсәт верәнтлдыт. Щит унтасн тәнял и мәшәң хәннхә лүведа рәпата тәхи пұншәс.

Тәм пұш район хұваттыйн 76 мәшәң хуят хәс мулдас тәхийн рәпитләт, щит районной кәща хотн, әшколайтәң, нәвремаәт давалды хотәтн, районной пәдъничайн, щәлта айлат әх ар вера вәндтәты тәхетн».

мирхот әх мәнәма лупсәт, хуты кәртәдн әңкиды-ащиды вәдты хуят хот ән тайл. Ма лүведа хот мәты ясәң мәсум, ши юпийн щәта хот омәсслүв па лүв щив касләс. Әхәт ищиты кимит хуята йилуп хот омәсслүв.

Ваньшавәтн учителя-та хотәт омәсслүв па ин-тум дыв хулыева хот тайлдат. Соцнайм щирн

пұншсүв. Щи тәхи мирн сәмәңа тайды, арсыр мұвәт эвәлт хәннхәйт щив юхтыйлдәт. Кашәң ол ши кәртәң Вүдең мир емәңхәтл верәнтлүв, тәм пұш хәлумкем шурәс хуят щит вантты едсаты юхтыйлсәт. Ма ин нәмәслум, шеңкям – тәта интум вәнты шуши мир вәлупсы дыләң.

Реональда ОЛЬЗИНА

Йилдуп щирн ханшты пата айкед тэс

Юхи хашум олатн арсыр учёныйт Ёмвош округевн лулдат, хуты там йисн ханты ясцева йилдуп алфавит дэшатты мосл, дэдн тунцираңа кашаң буква лунатты па ханшты. Шимаш вулаң вер пата ма немасья Наталья Борисовна Кошкарева пида вэйтантийдсум па путремасум.

– Наталья Борисовна, мата тахийн наң сема питсән па муй щирн шуши миратяснат пида рэпитты вэйтсән?

– Ма Новосибирск вэн вош хуши сема питсум па енүмсум па ашколайн вэндтыйдсум. Кәт од мултаса ювмеһн, аңкем-аһем Академгородок немпи таһия касәлсәт. Дыв, вантэ, шата йилдуп хотн мәсийт. Академгородок хуши там йисн 40-кем арсыр научно-исследовательской институт вэд па рэпитл. Ма, мосәң, учёной хуята иса ән па йисум, шимаш вулаң таһи хуши ән ки вәсум. Ашколайн вэндтыйдмеһн, мүн хушева арсыр вэн учёныйт научной рэпатайдал олаңаң айкедәт версәт. Мүн шеңк ям па нумсәң няврем вэндтаты хәннехуятн еһмәдсыюв па тайсыюв. Ашколаевн наука щирн арсыр кружокәт пүншман вәсәт. Щит пата ма иса айтәдн рүш ясәң вэндтаты таһия хәншәһыңсум па урокдам тумпийн щив па вэндтыйдты яһхсум. Учёныйт хуятәт мүнәва ар айкед рәт ясцев олаңаң версәт, щит пата кашаң пурайн дыв хушеда термадумән мәнсүв.

Щи олатн арсыр вэн учёныйт Ленинград вош эвәлт щив рэпитты юхәтсәт. Дыв күтәлн Валентин Александрович

Аврорин – щит тунгусо-манчжурской ясәт ямсыева вэйтты хәннехә вәс. Лүв тумпелдн па ар учёной мир юхтәс. Щи әх унтасн арсыр увас мир ясәт Новосибирской университетн вэндтаты па арталаты питсийт. Ма сырыя йис пура рүш ясәң шеңк сәмәһа тайсум. Әхәт па ханты ясәң вэндтаты питсум.

– Муй щирн наң мүн рәтясцев пида рэпитты питсән?

– Новосибирской университета мәнмеһн, шата ма Майя Ивановна Черемисина пида вэйтантсум. Лүв щи пурайн филологической наукайт тохтүр па профессор нем тайс па мүн вэндтыйдты таһев кәща неңа рэпитәс. Щи неңевн ханты ясәң пела хушсыюм. Лүв хушеда нын әхлан эвәлт Валентина Николаевна Соловар, Андрей Данилович Каксин, Светлана Ивановна Вальгамова аспирантурайн вэндтыйдсәт па диссертация непекаәт еша холумтсәт. Ханты ясәң тумпийн, Майя Ивановна па арсыр шуши мир ясәң хәннехуятәт па вешкәта вэндтәс. Щи әх күтн шорцәт, алтайцәт, тувинцәт, бурятәт па па әх иса тәдыева вәс. Аратәдн 60-кем арсыр яһнуһ хәннехә лүв хушеда диссертация непекаәт еша павәтсәт. Майя Ивановна шеңк яма айләт әх пида путремәты хошәс па ар

хуят тәп лүв унтасәдн наука щирн рэпитты питсәт. Лүв 1984-мит одн мәнәм олаң ханты ясәң экспедиция Ямвоша тәслә. Щи вүш эвәлт мәнәма щи ясәң әмшә йис па вәлупсем хуят щит пида рэпитлүм.

– Наң хәнтәт күтн ясәң щирн рэпитум экспедицияләң олаңаң мәтты айкед вера?

– Мет вән экспедицият хәнтәт күтн и тыдәш хувата юхәтләт. Ар пеләк ханты ясәң ищипа арсыр киникайт хува вәнтәлүв, муй йис пурайн хәншум путрәт, арәт па моньшәт тунцираңа арталәлүв. Щит, вантэ, вера давәрт па щухлаңаң рәпата. Щит пата вән пәмашипа рәхд тәмхәтл щи финской па венгерской учёной еха лупты, хуты дыв хәншты юх па әл непеһ унтасн щи арат йис ар-моньш хәнты мир эвәлт нух хәншсәт. Ин мүн щитәт унтасн ханты ясәң ямсыева вэндтаты щир тайлүв. Юхи хашум олатн шеңк ям диктофонәт версийт. Тәп ищипа мүн арсыр хурамаң шуши мир путрәт нух ищиты тәса хәншты щир ән тайлүв.

– Наң ханты ясәңаң, алпа, путәртләң?

– Антә. Ханты ясәңаң яма путәртты пата, вантэ, иса щи ясәңуп мир күтн вәлты мосл. Ма па тәп непека ханты щирн хәншум путрәт ямсыева лунатты па уша павәтты веритлүм. Щи тумпийн щи ясәңаң путәртты яма ән хошлүм. Ма, вантэ, тәп теория щирн щит яма вэйтлүм. Муй арат хәннехә рүш ясәңаң яма путәртты хошләт. Дыв тәп путәртты хошләт, хән па хәншты питләт рүш ясәңаң ищипа тәса па яма хәншты ән веритләт. Щит пата кашаң ай муй вән мир күтн ясәң пида рэпитты учёныйт вәдләт. Итәх әх күш ханты, күш рүш ясәң хәншты щирәт яма вэндтәсәд па итәх хуятәта щимаш вер иса

пәтләм, муйкем арат лүв ән вәнтәсы. Муйсәр ясәң пелы мүн сәмлүвн па нумәслүвн талдыюв, щиты щи рэпитлүв. Ин 30-кем ода щи йилд, хуты ма тәп ханты ясәң пида вулкемәлүм па веритты кеһн арсыр научной рәпатәйт верлүм па нух непека постәлүм.

– Наң хәдмит пүш Ёмвошн арсыр тахетн рэпитты хәннехуятәт ханты ясәңаң йилдуп алфавит щирн хәншты па лунатты вәнтәсән. Муй пата шимаш вер ныһаңа мосл па муйсәр унтас лүв там йисн вәдты хәнтәта тәд?

– Кашаң ясәң лүв щирәдн мәнты посәт па сыйт тайл. Сырыя хәнтәт иса кириллица посәтн хәншсәт. Мүн па хәнты ясәң мәнты сыйт щирн йилдуп посәт дэшатсүв па ләңхәлүв, дәдн хәнтылүв щи пос щирәтн хәншты ат питсәт. Немудты хәннехә мүн щиты хәншты әрн ән партлүв. Мосәң, мәтты хуятәта әмәш питл йилдуп алфавит па дыв ищиты щивкатләсләт. Тәмкурсәт хуши вәнтлүм әхлүв кәт хәтл мәр йилдуп посәтн хәншты вәнттыйдсәт. Кашаң вер олаңаң учёныйт хуятәта тунцираңа арталаты па вантты мосл, щи юпийн вельщи әд хәннехуятәта щит вәндтәты. Нәмәстеһн, мүн шеңк мосты вер пида рэпитлүв.

Владимир ЕНОВ

ВЭЯТН ЩИ ОЛАҢАҢ

Там не 30-кем од мәр ханты ясцев пида рэпитл па муй щирн йилдуп арсыр мүн ясцева рәхты буквәйт постәты, лүв там одн дыпәт тыдәшн сыр-сыр тахетн рэпитты ханты хуятәт Ёмвошн вәнтәс. Мосл лупты, хуты Наталья Кошкарева филологической наукайт тохтүр па профессор. Лүв Новосибирской государственной университетн увәс мүй мирәт ясәт арталаты хот йитн ар од рэпитл.

Ай кэртән интернет верды

Ар од Нуви сәңхум районән Түкьякән кэртән Георгий Матвеевич Гришкин ух хәя вәд. Вәщ тыдәщн щив яңхмемн лүвәд арсыр верәт оләңән иньщәссем. Мет сыры уша верты ләңхасум, муй ширн кэртые хуши 220-мит ода ювум емәңхәтл мәнәс?

– Хүв мәр ши верев ләщәтсүв, ма щиремн, емәңхәтлэв яма тывәс. Муй ләңхасүв, иса версүв. Яңкем од йир-пори емәң тәхийн ән верәнтыйдсүв, Матвей Романович ащем интум Тав нюдн щит верәс. ОТРК «Югра» хуши рәпитты әх ши ут киная вүсәт.

– Хәлдясем, товийн Емвош округ кәща не Наталья Комарова Түкьякәңа юхтыдәс па мирхотн лупәс, сүс вәнты тәта интернет верды.

– Наталья Владимировна вәдүм артән районной кәщайт ясаң мәсәт, хути лыпәт хойты тыдәщн щит верды. Лүңән ши ут ләщәтты әх юхтыйдсәт па кәрт күтүпн вышка омәссәт.

Ямкем хүвн «Югра» телеканал вантты пәты ищи щимәщүтомәссы, тәпинтум вәнты ән рәпитл. Тәм пүш щит рәпитты пәты йилуп пурмәсәт тәсыйт, вәщ тыдәщ яртъяңмит хәтәдн Нуви сәңхум эвәлт әх юхәтләт па ләщәтләт. Ши юпийн 10-12-кем государственной каналәт вантты питлүв. Интернет верты юпийн сотовой хушаплүв интум киньши мет яма рәпитты питләт. Вантә, тәм йисн карты келтакды вәдты исаатум. Тәдн Поднавәтн антенна шүкатәс па лапәт мәр карткел хұват путәртты щир әнтәм вәс. Шәк ши вантсүв.

– Түкьякәң мир күтн тәм пүдәң ар хуят ком-

пьютерн рәпитты па Интернета етдәты ән хошләт.

– Ма нәмаслүм, вән әх айкемн щит верты вәндләт, айдәт әх ши веряма вәдәл па дыведа Интернет мосл. Нявремәт интум ашколайн компьютерн рәпитты вәндтәдйит. Маша эвем тәм пүш хәтмит классән вәндтыйдты питл па учителят иньщәссәт, ләңхалүв муй әнтә, дәдн ши вера ат вәндтәсы. Ием пидә кашашсамн па вәндтүпсы пәты вух сухуптәсмән. Ширн, кәртәвн Интернет ищи мосл.

– Кәртәң мир мүвев кәща неңа лупсәт, дыведа сыстам йиңк мосл. Ши вер ләщәтсы муй әнтә?

– Увәс оләңән ар од кәт йиңк вүты тәхи тәйлүв, тәп щәдсаты немхуят йиңк ән вүйләд. Вантә, ши йиңк вуй па карты сәй тәйл. Фильтр мухты ки сыстамтты, күш сыстам питл, тәп питы хәрәп. Итәх хуятәт лупләт, муй ширн щәлсаты нүм оләңа йиңкадләты питләт? Тәм йисн хулыева түрпа хұват щошиты йиңк юдн тәйты ләңхаләт, ай кәртән щиты верты пиш иса әнтәм. Щит пәты интум вәнты кәртәң мир Ас эвәлт йиңк юхитәдәт. Мирхотн нумәс павәтсы, хути колодец верты мосл. Районәв кәща Сергей Маненков нәтәс па лүңән карты еңта путаләт кәртәва тәсыйт. Вәйт дор муй лыпәт хойты тыдәщн, хән йиңк идшәк мәнл, щит верты пәты мұв лот хирлүв.

– Товийн С. Маненков па щәта рәпитты кәща әх мәнәма путәртсәт, хути Түкьякәңа мира нәдам нәтләт. Ши пурайн дыв ай павәтсәт, кәртәң мир йиңк сыстамтты щүңкәтн мәсыйт. Яна щит муй ропәх?

– Тәняд сүсн тухлән хопн 20 щимәщ ут тыв

тәсы па кәртәң әха тәрум пәты ортсыйт. Хуйтат тәта хәншәныщман вәдләт, хулыева щит әша павәтсәт. Ям пурмәс, щив ветракем арат йиңк депәд. Сергей Петрович лупәс, мосты ки питл, әхәт хәдәң картридж щүңкәт юкәна йилуп утәт тәдйит. Тәп щитәт пәты кашәң семьяя вух сухуптәты мосты питл. Кәртәң әх илатн иньщәссәдам, ши хушапн сыстамтум йиңк ям муй әнтә? Дыв лупләт, ши йиңк епәд дыведа ән мәстәл. Нәпәт хұват дыв Ас йиңк яньщләт, щит пәты сәма ән рәхл. Вантә, сыстам йиңк яньщты худна ән вәндсәт.

– Түкьякәң вәйт пеләкн омәс, щит пәты итәх пурайн йиңкән вүйләды. МЧС әх лупсәт, мосты пурайн дыв кәртәң мира иса нәтләт.

– Тәм пүш еңкнопәтты едпийн ищи кәща әх пидә нәдам карткел хұват путәртсүм ши веро оләңән. Вәтьша нух лүңәтсүв, муй арат хоп кәртән вәл. Вантә, мосмәтл ки, щитәтн итәх хәннәхәйт Поднавәта тәты. Щәлта арталәсүв, хута кәртәв лепн кәращ тәхет вәдләт. Щит тухәлдпи кашәң лапәт юханән йиңк нух вантсүм, нух эптәс муй әнтә? Емвош эвәлт 112-мит номерн рәпитты әх ищи вәл-вәл карткел хұват мәнәм иньщәсләт, муй ширн верлүв мәнләт.

2002-мит па 2007-мит одңәнән вән йиңк вәс, ши пурайн йиңка вүйдүм хотәт йилпәтты пәты 28-кем щурәс шойт вух хотәң әха мийләсы. Юхи хәшүм оләтн районной кәщайт нәдам мира лупләт, дәдн дыв хотләд па хот пурмәсәд пәты страховою непек ат вүдәт. Арәд пеләк хуят худна щимәщ ут ән тәйләт. Ипүш ши непек мийләты не немәсыя кәртәва юхтыдәс, немхуят страховка ән ләщәтәс.

– Кашаң дўң вәнтәт тўтн делыйт. Кәргые тўт эвәлт давадты пәты муй вердәты?

– Катра кўлуп хот питәрн сўмәт юхн карты шўңк дойид. Мосмәтд ки, щит сеңклўв, дәдн хәннехәйт тўт ёсупсы олаңән ат уша версәт. Тўт хәритты пәты пом-па тәйлдўв, щәлта вет хуят ши вер вертыя вәд. Ипўш вәнтәвн тўт питәс, кўш немхуятн ән партсыюв, имухты шив мәнсўв па кәт хәтд мәр тўт хәритсўв. Әхәт тўт хәритты ёх юхтыйдсәт па щәта кәт хәтд мўва ид йиңк шошумсәт.

Тәм ванән тыв карты хоттәсы, щитдыпийн тўт хәритты пурмәсәт вәлдәт. Худна уш әнтәм, хуйтат щит унтасн тўт хәритты питләт. Кәртәң ёх ши вер верты ки вўдыйт па вухн сухуптәты ки питдыйт, ёхлўв пожарника йиты кашашдәт. Тәп щит едпийн Нуви сәңхумн немасыя ол шәп ши рәпата верты вәндтәдлийт.

– Тәм йисн муй арат хот Тўкьякәңән омәссы? Елды йилуп хотәт омәсты нәмәсдәты?

– 2000-мит оләтн увәс олаңән йилуп кўлуп па пәльница хотәтн омәссўв, пәльницаев и пәлакн лек-кар вәдты хоттәйл. Шәлта шуши мира нәтты тәхи унтасн кәрт хўваттыин яңкем хот омәссы. Хуйтат хот давадты нартупн вәсәт, худыева йилуп хотәта касәдсәт. Интум

иса ән омәслўв, ван-тә, немхуят хот вохты непеки хәншаныщман ән вәд. Эдуард Себуков катра хотн худна вәд, ар пўш дўведа лупсум, дәдн хот вохты непека́т ат дәщәтл. Щит ки верл, кәщә ёхн хотн омәсты нәтды. Тәм йисн ар хуят Поднавәтн муй Нуви сәңхумән хотәңа йиты дәңхаләт.

– Худыева шив ки касәлдәт, кәрт талты ши йил.

– Сергей Петрович мўң хущева юхтылдәс па ши олаңән кәртәң мир пида путәртәс. Дўв лупәс, вошн кашаңгылдәш хот вух сухуптәты мосл. Рәпатайды ёх худсаты щит вўлдәт? Вух сухуптәты ки ән питләт, хотләл худт вўдыйт пәдыв юхды пәды кәртәда ши керләләт.

– Лапка иса катрая йис, мосәң, йилуп хот омәсты мосл?

– Ши хот худна ям, тәп и вер атум: детутәт па пурмәсәт и тәхийн улдәт. Лапкаев Поднавәт рыб-коопа хәншаныщман вәд, щәта йилуп хот омәсты вух әнтәм. Кәртәвн дәтәсты хуят шимл, щит пәты лапкаев ар вух ән холумтыйл. Нянь верты хот омәсты, ма ширемн, ищи нўша әнтәм. Тәдн кашаң лапәт тухләңхоп юхтыйл, дўңән – «Заря» тўтәң хоп яңхәд. Щитәтн нянь, детут па пурмәсты в тәтәдлийт.

**Реональда
СУРЕЙСКАЯ**

Шукщăты мир пăта вэн мирхот

Вăйт дор тыдăшн Шăншвош кăртăн шукщăты мир няд пўш вэн мирхота ăктăшийдсăт. Дыв щив округ арсыр вошăт па кăртăт эвăлт юхтыйдсăт па верум пурмăслад ванлтăты пăта тэтлєсăт. Щи мирхот тывăс Ём-вош округ правительствă, мўвăт-автăт верăт тăты департамент, «Югра дьлднуптăты» оса тăхи, «Сорни ёш» немпи шукщăты ёх тăхи, Ма-стар район па Шăншвош хуятăт унтасн.

Мирхота юхтум хăннехуятăта вўща ясăн путăртсăт природной ресурсăт департамент хуши шуши мир пида рэпиттытăхикăщăхə А.В. Ковешников, губернатор лăңкăр хəя нётты не Л.А. Алфёрова, Октябрьской район кăщă лăңкăр не Т.Г. Галеева.

Шукщăты ёх тăхи олăң кăщă не С.К. Гындышева путăртăс, муй щирн дыв мăнум олăт мър рэпитсăт. Лўв лупăс, хути олăн мирхот вўш эвăлт, мăта ут 1995-мит одн вєс, 19 ол мăнăс. Щи мирхотн дыв ёшăң-кўрăң ёх пăта «Сорни ёш» оса тăхилэщăтсăт. 1994-мит одн «Центр народных промыслов и ремесел» тăхет пўншыйт, лəдн шуши мир йис верăт лавăдман тăйты па елды нух алумты. Дыв шукщăты мир пида рэпитты питсăт па олăңмит пурайн «Сор-

ни ёш» тăхи пида ину-масн па ияха катласман рэпитсăт. Щи мър ар-сыр йилуп поступсəт вўсыйт, йилуп верăт тывсăт. Интăм «Центр ремесел» тăхи мудтыкем вух ёша павăтты щира вэд па ар пурмăс тыныты пăта верлăт. Вантэ, щит ищи мосл. Тăм йисн ар мойңёхокруга юхтыйлдты питăс па дыв шуши мир хурамăн пурмăсăт лəтты лăңхалăт.

Т. А. Молданова тыштуман путăртăс, хути интăм шуши мир йис верăт айн-айн вэтшăты питсыйт. Тăмхăтл увăс ёх ар пурмăс тыныты пăта верлăт. Итəх ёх верты пурмăсăт рўщ щирн тывлăт. Щит пăта шуши йис верăт хулт юремăты па вэтшăты питсыйт.

Искусствовед, Россия художникăт тăхия лўңты не Н.Н. Фёдорова мирхота ăн юхтылăс, лўв щив непек китылăс. Лўв хăншăс, шукщăты вер сот мудтас ол юхды нух вантты питсы. Щи пурайн уша йис, хути щи вера мет катласман увăс мўвăтн па кăртăтн вəлты мир вəлдăт. Тăмхăтл вəнты шуши хуятăт щи вер ăн вэтшăсэд па мосман тăйдэл. Тăм мирхотн хə ёх пурмăсăт верты верăт мет така вантты мосл. Айдтыева хə ёх верăт мирн юремăты па вэтшăты питсыйт. Ар-сыр семинарăт верăнтты пурайн мудтыкем неңат ияха ăктыйлдыйт. Хə хуятăтн юх нюхăртты, лўв па карты эвăлт пурмăсăт

верантсы

верты верат ийрн хәшдәт. Тәмхәтл ар пурмәс су-венир щира верды. Щит пәта мосл уша верты, хуты йис шуши верат па тәм йис верат, щит кәтсыр утат. Ләдн, йис верат тәдаңа ат хәшсәт, тәм кәт вернән атәдта тәты мосл. Щи оләңән верантты җх пәта ләшәтты мирхотәтн путартты мосл.

Юхтум хуятәта тәм нумәс тәсәт Т.А. Молданова, Л.А. Алфёрова, С.К. Гындышева. Вәйтәнтупсыя юхтум мир щит пидә кашашсәт.

Мирхот мәнум пур-айн дыв тувум хурамән пурмәслад эвәлт вандтупсы верантсы.

Юхтум хуятәт күтәдн путремәсәт па верум утлад вандтәсәт. Вандсәт, муй щирн па тәхетн щи пурмәсәт вердыт, вәндтыйдсәт мулды йилупутверты. Верантты җх күтәдн иса вәтәңа вәлдәт, ванкутды арсыр мирхотәтн, вандтупсәтн, е м а н х а т л а т н вәйтәнтыйлдәт. Щит пәта тәм мирхот дыв пәтәда амтәңа па мосты щирн мәнәс.

Тәм мирхотн верантты җх йилуп кәча пирысы, интәм айлат не Надежда Анатольевна Молданова щи вер тәты питл.

Надежда ВАХ

С.К. Гындышева: Ма щиремн мирхотәв яма патүнщираңа мәнәс. Тәм мирхотверты едпийн муй мүн нумса пуныйдсүв, щит иса тывәс. Юхтум верантты хуятәта мосты путрат дүнәтсүв. Күтәвн и нумса юхәтсүв, хуты шуши мир пурмәсәт йис щирн верты мосл.

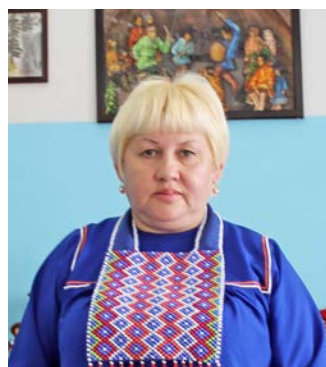

Т.А. Молданова: Тәм вулаң мирхот мүн хұв мәр әкәтты щир ән тайсүв. Вән пәмәщипа Л.А. Алфёрова луплум. Лұв мұңева щи вер тәты пәта вух кәншты нәтәс. Тәм вәйтәнтупсыя ар мұв эвәлт арсыр мир юхтылдәс. Кашәң хуят лұв вәдты щирадн мулды пурмәс верд. Мүн йис

щирн шукшәты җх пәта мирхот версүв. Ләдн, йис щир верлұв ад вәшсәт па елды вәдты мирев пәта щитәт хайты. Вухәд мир күтн щи вер Мария Сергеевна Меровә тәса тәлдә па вантләдә. Тәта мүн мастер-классәт верантсүв, ләдн шукшәты җх щит тәса уша ат версәт. З.Н. Лозямова, Т.С. Уколова, Г.С. Волдина, Я.Н. Тарлин тәса пурмәсәт верты мир вәндтәсәт. Шеңк амтәң, хуты айлат җх йис вера ищи катләсәдәт.

Ю.Н. Кушнин: Ма тәм кәртән хәлүм тәд вәдлүм. Хәнты ая вәдмемн тәта енумсум, әшколаяңхсум. Ин па тыв вәдты юхәтсум. Мәнәма шуши мир верат, пурмәсәт шеңк мостәдәт. Арсыр мир тыв юхәтсәт, әмәщ вандтупсы тәта ләшәтсәт. Ма ләңхалум, ләдн тәмәщ вәйтәнтупсәт ванкүтды ат верантдыт.

И.К. Фирсова: Тәмәщ мирхотәтн ма вәдлүсум. Юхи хәшүм пұш 2005-мит одн яңхсум, щит Нуви сәнхум вошн верантсы. Мулдыкем вәтәң хуятдам щив яңхләт, худыева яма вәйтләдам. Тәм вәйтәнтупсәт верантты җх пәта ар ям шир мәдәт. Мүн арсыр мосты ут уша павәтлұв: муй щирн верты мосл, муй щирн вәлдәт, мәта утәт йилуп щирн.

Кәсупсы вантсәт

**«Югра-2014» нәмүп VIII-мит мўвтел
вертут верты ёх фестивалә юхтылум
хуятәт лыпәт тыдәш 13-митн Сәрханл
вош эвәлт Русскинской кәрта хәнты мир
вәлупсы вандтәты тәтәдәсыт.**

Мойң ёх кўтн Москва, Удмуртия, Мордовия, Камчатской крайт, Омской, Тюменской областыңан, Ёмвош округ, Сербия па па тәхет эвәлт хәннхәйтвәсәт. Русскинской «Музей Природы и Человека» хущи дывела Сәрханл район кәча хотн рәпитты хә Сергей Черкашин па «Вәнтне» якты-ариты тәхи неңәт вўща ясаң лупсәт. Щи юпийн едсаты юхтум ёх музей вантты яңхсәт па Александр Ядрошников пида путәртсәт. Щи ики ямкем хўвн хәнты кәртән пурмәсәт шавиты хот пўншәс. Щәдсаты мойң хуятәт ким етсәт па камн хәнты хотәт, лупасәт па юрн хотәт вантсәт. Щи тухәдпи дыв щәта вертут верты шуши ёх пида вәйтәнтыйдсәт, пурмәсәт вантсәт па шиваләсәт, муй щирн хәнтәт щитәт верләт. Вертут верты мир кўтн Сергей Кечимов, Надежда Покачева, Лидия Сопочина, Анастасия Нецветаева, Валентина Сопочина, Альбина Ярсомова, Елена Близнюк па па хуятәт вәсәт. Щи юпийн мойң ёх пәты немасыя «Вәнтне» (Русскинской кәрт), «Пинэлы» (Лян-

тор), «Тром-Ёван-Мокут» (Тром-Аган), Анастасия Нецветаева па Надежда Покачева арисәт, нарәссәт, яксәт.

Хәтл кўтўп юпийн пурмәс верты ёх дора тәсыт, щәта шуши ёх немасыя дывела вандтәсәт, муй щирн дыв ай хопн касләт. Хәт хуят хопә лелтыйдсәт, хәлүм хә па хәлүм не. Хә ёх мет сыры омәсман ловәлдсәт, әхәт кўрн дольман дор хўват ед-юхи вәщсәт. Щи кәсупсийн мет пәсты хәя Альберт Покачев вәс, дўв юпедн Иван Покачев юхтәс, Сергей Кечимов хәлмит тәхия питәс. Кәсты неңәт эвәлт Клавдия Покачева мет апрәң вәс, Ирина Мултанова кимит тәхи холумтәс, Светлана Покачева хәлмит тәхи вўс. Әхәт мир ещәлтыйн кәщаятн дыв арсыр мойлупсәтн па ишәкты непекәтн мәсыт.

Мосл лупты, мойң ёх музей хущи хәнты хотәт, пурмәсәт па шуши ёх хура вўсәт, намн кәсупсы хура версәт. Хәнтәт пида ищи әмәш верман хур вўсәт.

**Реональда
ОЛЬЗИНА**

Нявремат сэмэна вэндтэйдэн

*Тамхатд ма дэнхалум кат вэндтэти не олан ханшты.
Дын Русскинской ашколайн репитдан, щит Анжели-
ка Николаевна Орехова па Елена Владимировна Морус.
Дын пидана ма Москва хон вошн Россия мўвтед рэт яснэта
вэндтэти хуятат кэсупсийн вэтанэ йисум.*

Анжелика вэйт дор тыдэщ 15-митн 1969-мит одн Сэрханл вошн хўд ведпэсдэти хэ Николай Тэвлин хотн сема питмал. Аңкел пэдьничайн ай тохтўра репитэс.

1985-мит одн Анжелика Русскинской ашкола 8-мит класс етшуптэс. Елды Тэпал вош хўд енмалты, Ас, юхан дерэмтты муй вэн карты тўтэң хопатянхты верат тэти техникуман вэндтэйдти питэс, 1989-мит одн вэн непекаңа йис. Шалта Тюмень вошн хур вўты неңа вэндтылдэс.

1999-мит од вўш эвэлт Кога-лым вошн нявремат арсыр верата вэндтэти хотн пушхиет ханты ясэна, ёнтэсты, саккарэтты, тыйты вэндтэс. 2001-мит од вўш эвэлт Анжелика Николаевна Русскинской ашколайн труд урок тэти неңа вэс, щит юпийн эвет арсыр ими верата вэндтэс. Тэп иса пурайн Анжелика елды вэндтэйдти вўратэс, щирн 2002-мит одн Санкт-Петербург вошн А.И. Герцен немпи педуниверситет етшуптэс па йис вэлупсы, культурология урокнан тэти неңа йис. Там йисн дўв нявремат рэт ханты ясэна па Увэс мират культуры вэндтэл.

Анжелика щиты ай пурайд нэмдэлэ: «Оланмит класса юхатмемн ма хўвн нэмэссум, муй вўрн рўщ буквайт киньщи пасыр буквайт вэндтэти питлум. Аңкел лупэс, мўң ханты мир, щирн пасыр буквайт тэйдлўв». Интам Анжелика ястэл, айтелн ёнтэсты вер, саккарэтты сэмэна тэйс. Щи пурайн аң нэмэсэс, хути ханты рэт ашколайн щит верата нявремат вэндтэти питл. Вантэ, вэлупсэл мэр дўв хута тэп аң репитэс: хўд комбинатн репитэс, хур вўты неңа, секретарь неңа вэс, тэп вэлупсы пэнт-эшл рэт ашколая кердэс.

Катхушэянкэм од ашколайн репитмал мэр Анжелика Николаевна метяма ханты нявремат вантман тэйд. Дыв Русскинской кэрта вэнт шушет эвэлт юхаттэлн арсыр щирн рўщ вэлупсы хойлат, итэх пушхиет лаварт, ванкўтды рэт ёхдал такды мэрэмалдыт. Анжелика Николаевна ханты ими ити щиты верл, дэлн пушхиета кеншак кэртэң интернатн вэлты ат вэс.

Яң од мэр Анжелика Николаевна нявремат рэт ясэна вэндтэл. Урокат эмша дэщатэл, дэлн дыв уша ат версат, муйсэр араң-моншэң мўң йис яснэев. Дўв яма вэлдэ, муй щирн ханты нявремат нэмэсэлт, щирн дўвела кеншак репитты. Итэх пурайн эвета, пухата па вэн вошат муй па хон пелак мўват олан эмаш айт тэл. Итэх пурайн юн-ман урокат мэллэт, ханты нявремат мет сэмэна йис путрат, моншэң хэлэнтлэт. Анжелика Николаевна щиты ханты пушхиет олан путэртэл: «Шуши мир нявремат арсыр верат пелы сащ тэйдэт. Итэх хуят тэса путэр ханшэл, итэх хуят – хурамэна хурат вўл, итэх хуят шеңк нумсэң, щирн математика яма тэйд. Щирн ма вэлем, хути са урокат дэщатты, дэлн дыв сэмэна ат вэндтэйдсэт».

Мосл лупты, нявремат аңтэ тэп урокатн рэт мир йис путрат муй моншэң олан уша верлат, дыв Русскинской кэртэн арсыр ханты эмэхатлэт ищи апраңа дэщатты нэтлэт.

Ямарат ол юхды Анжелика Николаевна Орехова Москва хон вошевр рэт ясэна па рўщ ясэна вэндтэти учителат кўтн кэсупсийн тэса Югра мўвев олан ай тэс па аляс, муй щирн эмша рэт ясэң урок дэщатэл. Там кэсупсийн дўв арсыр ишак непекаңа па мойлупсэт ёша холумтэс.

Там од Анжелика Николаевна Москва хон вошн дэщатум «Педагогика Севера: интеграция в единое образовательное пространство» немпи вэн мирхота яңхэс. Щата дўв альс, муйсэр киникайт нявремат вэндтэти паты ханшэл. Дўв «Лучшее учебное пособие» кэсупсийн па Санкт-Петербург вошэң «Просвещение» немпи киникайт эсэлты тэхи эвэлт ишакты непекаңа ёша холумтэс.

Вэйт дор тыдэщ 15-митн Анжелика Николаевна 45 ода йис. **Ешак Анжелика Николаевна, вана вўе вўща яснэев. Ищиты щит елды эмша нявремат рэт ясэң сэмэна тэйти вэндта. Елды дывела рэт яснэев вэлупсы хўват ёрматы питл. Вэн пэмашипа нэң рэпатаен паты. Елды тўң пэнт-эш хўват шэшман тумтака, уяңа-пишэна вэда!**

**ХУР ХАНШТЫ
ВЭНДТЭТИ НЕ**

Елена Владимировна Морус Уфимской педуниверситет етшуптумал юпийн хэс мултас од Русскинской ашколайн нявремат хур ханшты вера вэндтэл. Е.В. Морус ясэң щирн, тыв юхатмалн дўвела хурамэң вэнт мўвев шеңк мэстэс, щирн тата вэлты па репитты хэщэс. Оланмит репитум олдал яма нэмдэлэ: «Тата ма вельщи увэс шуши мир нявремат шивэлдасум па уша версум, ханты нявремат па мират эвет-пухат киньщи мет яма, тэса па хурамэна хур ханшэлт. Мэнеса ханты пушхиет пидэ эмаш па кен репитты».

Россия мўвтед учителат кэсупсийн дўв Анжелика Николаевна Орехова нэтэс. Щи хатлэт мэр арсыр мират учителата мўң ханты культураев олан эмша вэс уша верты, дыв ванкўтды мулты верат олан иньшэссэт.

Дўв ищи там од «Педагогика Севера» мирхотн вэс па «Школьный пресс-центр «Тром-Аганские звёздочки» немпи дэщатум хэр паты кимит степень диплом па Санкт-Петербург вошэң «Просвещение» вэндтэти непекаңа эсэлты тэхи эвэлт ишакты непекаңа павтэс. Щи тумпийн Елена Владимировна Морус там кэсупсы ханты нявремат пидэ верум хурлал китэс па оланмит степень ишакты непекаңа катлуптэс.

Ешак Анжелика Николаевна па Елена Владимировна, йилуп вэндтэти олнитум од паты ям ясэң китлўв. Щиты щит елды эмша репитатн, нумсэң нявремат енмалтатн, вэндтатн!

Людмила ШУЛЬГИНА

Шуши мирн эви-тохтұра

Там ванан Альбина Сергеевна Глухих па Леонид Филиппович Струсь унтасн Ёмвошн сама рэхты «Земли Югорской дочь» киника етас. 2014-мит одн вощ тыдәшн няд хәтәдн мир ямәдтум Елена Михайловна Сагандукова шәңәт 90 ода йис.

Киника муй па непек, вантэ, тал тәхийн аң тывл. Мосл лупты, ши непек Леонид Струсь унтасн тывәс. Хүв мәр арсыр лекшитты верәт олаңан әктәс. Ма уша павәтсем, там хуят унтасн пәдница арсыр верәт мирн вәйтлөйт па киникайтән лүңәтлөйт. Тәмәш хәннәхәйт унтасн увәс мұв мир сыры лекшитты верәт интам ушәңәт.

ВЭДУПСЫ ӘШЛ

Елена Сагандукова ай пура вұш эвәлт хотәң ехлад пида ар верста хопн вұшәс. Дыв мет сыры Томской область мұвн Наунак-Юган ай кәртиенән вәсәт. Хәнты там тәхет Коптей канәш хәя лүңтәссәт. Там мұвн шеңк ар дор вәл, кашәң тәхийн арсыр хүд еша павәтлө. Шуши мир йис вұш эвәлт касәтты вер тайләт. И хәтләщиел дывела лупәс: «Ешавәл мұң па тәхия мәнлүв». Вән әша дыв ши есләшсәт. Вән Ас хұват хұв вұшсәт, так вот хойтыйн па хумпәң хәтләтн вұты хойләт па щәта яма йитты вәнты давласдәт. И тәл Михаил Васильевич хотәң ехлад пида Лохтоткурт кәртән хәшсәт. Товийн елды хопн делумсәт па Лорба кәртән вұдымәсәт. Щәта ай эвие учәный ех хәюм киника «Песнь о Гайавате» шиваләс па щит лүңәтты питсәлә. Ши ут эвәлт лұв уша павәтсәлә па мұвәң индейцәт мир олаңән. Лыв, вантэ, ищи хәнтәт иты явремләл онтупа ултәлләл, вұды, лук хурас тайләт па хотләл вұды хот хураспет. Па хон мұвәң ех ищи ай хопн ванкүтлө

янхсәт. Ши юпийн ай эвие Батлым кәртән и од вәс, лұв щәта кимит класс етшуптәс, әхәт хәлмит класс – Шәншвошн. Поднавәт вошн дыв хұв мәрә хәшсәт. Елена эвие няд класс юпийн Ёмвоша вәндтөйлөтти мәнәс. Әхәт юдта пицма юхтәс. Айкеләт күтн лұв шиваләс мет ям айт, щит Поднавәт кәртән лапәт класс вәнты әшкола пұншыс. Интам эвие упидал па яйдал пида юдн вәндтөйлөтти питл.

ЛЕККАРА ЙИТЫ ВЕРД

Елена Михайловна лапәт класс юпийн Ёмвоша вәндтөйлөтти сонтумәс. Муя па лұв леккара йис? Наунак кәртән вәдмелн ши оләтн иведпәсләтты хә пида шухлән тывәс. Мәшмәдтлөм хуят вән тохтұр икийн нюлумләл пуртәнән нерсыйт. Эвие лұв пиләда вантәс, адмәнтыки там ики кашәң вер яма па икүрумн ләшәтләлә. Әхәт ай пушхие лұвела хошмәдтум йиңк тәс. Мәнтад едпийн лупәс:

– Эвие, нәң хәнты ищи па леккара йилдн.

Ар од мәнум юпийн Павел Андреевич Ширококов леккарн Елена Сагандукова рәпитты вұсы.

Ипұш дыв хән Поднавәт кәртән эвие шеңк кұрл кәшаңа йис. Касум эвәлт Михаил Иванович Козин юхтәс. Лұв хұв мәр пушхие ямәдсәлә. Ши юпийн Лена эвие леккара йиты тәп нумәс верәс. Сыры лұв агронома вәндтөйлөтти ләңхәс. Там хәнты кәртие мұв хәрн мет эпләң картәпка па дөты

Киника хуши нын лүңәтты веритләты арсыр мир хәншум нумсәң путрәт. Мет сыры нын шиваләлты, муй ширн хәнты ими пида хәншты хуят, щит Еремей Данилович Айпин вәтәңа йис. Лұв там олаңән хәншәс:

– Ма ши пурайн әшколая худна әнтәңхсум. И хәтл тәл пурайн вәнт кәрта 6-7-көм хуят юхтәс. Мәнәма тәм нявлак па питы семпи, питы әптәңими сама питәс. Лұв пұңдәлн хәтл иты әд па леккар ех дарисәт. Ши юпийн ар муй шимл од мәнәс, ешавәс ма Ёмвоша вәндтөйлөтти юхәтсум. Вән упемн и хәтл лұв хотәда тәсыюм па щәта ма Елена Сагандукова путәр эвәлт уша павәтсум, муйсәр даварт верәт лұв пәнтадн тывсәт па ши тумпийн вән киника пай шиваләсум. Ма ши пурайн киника лүңәтты шеңк талсыюм па ши эвәлт нумсемн ям вәс.

алыщасы

утат енемдтсыйт. Лапат класс етшуптумал юпийн Ёмвоша ай леккара вэндтыйлты мәнәс. Айлат эвие яма хәншәс. Ши олатн лалы олнитсы. Вән эвет па пухат лалы тәсыйт. Елена Сагандукова ши тәхи етшуптумал юпийн шуши мир лекшитты китсы. Лалы хәра лүв ән янхәс, тәп айлат эвие увәс мұвн әрд ән шалитсәлэ. Така рәпитмал пәты «За доблестный труд в Великой Отечественной войне 1941-1945 гг.» мевл посн юкантсы. Елена Сагандукова шеңк ләнхәс вән тохтұра йиты. Лүв Омск воша мәнәс. Щәта итәх әх ищи вән леккара йисәт. Вэндтыймалн и сема питум хәтләлн ләйндалн Лонгфелло «Песнь о Гайавате» киникайн мойләсы. Щит нух пұншмалн, лүв нәмәдмәслэ, ай пурайн Лорба кәртән тәмәш киника лүңтәс. Интәм тәм киника Елена Сагандукова немпи музейн шавиман вәд. 1950-мит олн ай нявремәт кәши-мәш лекшитты тохтұр Ёмвоша юхтәс.

Тәм хәнты не шеңк каркам па нумсәң хуята вәс па рәпатайл тумпийн оса ар рәпата верәс. Мет вән вер, хән 1958-мит олн Верховный Совет СССР депутата пирисы, ши тумпийн нивл пұш окружной Совет тәхия пирийдсы па кәт пұш областя. Шуши мир күтн Елена Михайловна «Заслуженный врач РСФСР» немн юкантсы па «Знак почета» орденән мәсы. Лүв мет олаңән әд мира нәтәс, вантә, непека́т күтн Кентин, Сипайлов, Актаева па пахуятәт хәншман вәсәт. Иса мосты пурайн хәннехәя нәтәс.

Елена Михайловна Яков Степанович икисәңән хәлүм няврем тайсәңән. Пил хәйл әнтәма ювмалн пушхиядал айт вәсәт. Ай пухиял кәшитәс.

1953-митолн Елена Сагандукова окрздравотдела кәщая павәтсы. Ши мәр эвәлт округ луваттыйн ай нявремәт шеңк ән кәшитсәт, малярия, трахома, тиф па па атум мәшәтн шимл хуят кәшитты питәс. Округ луваттыйн турәхмәш лекшитты вұянтсәт. Лүв унтасалн кәртәтн па вошәтн пәльницайт омәслыйт, вәнт шушетн вәлты хотәң әх хуши леккарәт яңхты питсәт. Омск вошн шуши мир нявремәт пәты әшкола-интернат пұншсы, дыв интәм веритләт елды леккара йиты. Айкемн шуши мир күтн вән тохтұрт па ай леккарәт рәпитты питсәт. И вер мет дутәң, щит хән округн нявремәт пәты

турәх мәш ямәлты хот пұншсы. Елена Михайловна ши вер пәты ар әр пунәс.

Тәм киникайн нын веритләты лүңәттылүвунтасәлн леккара ювум хуятәт хәншум непека́т, щит Вадим Иванович Савинов (Советский), Николай Иванович Проскуряков (Советский), Екатерина Ивановна Мухина-Короп (Сәрханл), Евгений Николаевич Ельпин (Мастар), Галина Михайловна Егорова-Юдина (Ёмвош), Нина Николаевна Молчанова-Гындыбина (Ёмвош), Татьяна Геннадьевна Акулевич-Пакина (Ёмвош), Любовь Анатольевна Сиразеева-Катанина (Ёмвош) па па әх.

Округн вәлты хәннехуятәтн Елена Михайловна Сагандукова иса нәмты питды.

Раиса РЕШЕТНИКОВА

Шуши мирев олаңан уша версәт

Вәйт дор тыдәш 1-11-мит хәтлән мўвева Россия мўвтед этноэкологической экспедиция нявремәт юхтыйдсәт. Ши яңхты вер ветмит пўш ләшәтсы. Мўң хушева юхәтты елпийн дыв Коми, Алтай, Архангельской па Ямал мўвәтн вәсәт. Тәм Россия мўв хўват яңхты вер Москва хон вошн вәдүм эколого-биологической тәхи ёх ләшәтсәт. Лыведа Федерация Совет хуша вәдты вәндтәты па наука верәт тәты комитет па Увәс мўв вошәт союз тәхи ёх нәтсәт.

Интәм 14 мўв эвәлт 14-18 од луват 26 няврем па 16 вәндтәты хуят юхтыйдсәт. Шит Башкортостан, Калмыкия мўвнән, Воронежской, Калужской, Кировской, Московской, Новосибирской, Нижегородской, Оренбургской, Свердловской областят па Москва, Санкт-Петербург, Пушкин вошәт эвәлт.

Тәм яңхты вер кәщя вәс Москва хон вошн вәдүм эколого-биологической тәхи кәща ләңкәр не Клавдия Васильевна Сенчилова. Лўв щимәш ай тәс:

– Сыры мўң нявремәт пида мўвев-йиңкев, енумты ут олаңан уша версүв. Ин Россия мўвевн вәдты мирәт олаңан айт кәншлўв. Хутыса дыв йистедн мўв-йиңк лавәдман вәсәт па интәм вәдләт. Муй пәты мўң нын хушана, Югра мўва, юхәтсүв? Вантә,

тәта хәнтәт, вухалят па юрнәт йистедн мўвәт-автәт лавәдман тайләт, тәп леты арат войхўд ведпәсләдәт. Мўң щимәш вера нявремәт вәндтәлдўв. Ләдн айтәдн дыв мўв-йиңк лавәдты ат хошсәт. Шит пәты ям арат од юхды «Марәт мўвием: мўв-авәт, культура па мир» немпи Россия мўвтед научной кәсупсы ләшәтты пйтсүв. Шив эвет па пухәт арсыр пүтрәт, моньшәт, научной непекаәт хәншләт па китләт.

– **Клавдия Васильевна, нәң щирәнән, елды тәм вәйтум утәт нявремәта вәдупсийн мосләт муй әнтә?**

– Вантә, нявремәт айтәдн рәт мўвед олаңан уша верләт, щиты мўвед сәмәңа тайты пйтләт. Ши тумпийн арсыр мирәт эвәлт вўюм хурәт муй верум кинайт арсыр емәңхәтләтн адьдыт.

Вантә, нявремәт сыры «Марәт мўвием» кәсупсийн кәсләт, елды тәп кимит муй хәдмит тәхета пйтум нявремәт вўлўв. Вантә, олаңмит тәхия пйтум эвет-пухәт арсыр вух мойдупсәтн мәлыйт, муй па елды ишимәш кәсупсәта китдыт.

Нявремәт Ямал мўва Муши кәрта па Хәнты-Муши йис кәрта па катра пурмәсәт лавәдты тәхияяңхсәт, щәта хәнтәт эвәлт вәдупсы олаңан иньшәссәт. Ёмвоша юхәтмедн ищи хәнты па вухадь учёныйт, киникайт хәншты ёх па па ёх пида вәйтантыйдсәт. Ши хәтләт мәр эвет-пухәт «Хәнты ясәң» па «Луима сәрипос» газетайнән айкеләт әкәтты ёх пида вәйтантыйдсәт па

ищи увәс мир вәдупсы олаңан иньшәссәт. Арщос мәр «Югра» немпи киникайт лўнәтты хотн рәпитсәт, щәта Югра мўв олаңан киникайт муй нумсәң непекаәт лўнәтсәт. Ши тумпийн Ёмвошн вәдүм катра пурмәсәт лавәдты хотәта яңхсәт. Нявремәта «Торум Маа» музей мет мәстәс.

Яңхты пурайн нявремәт вәндтәйдсәт, муй щирн мир пида пүтәртты мосл, хутыса иньшәсты, муй вўрн мосты айкеләт әкәтты. Ешавәл, мосәң, тәм эвет-пухәт эвәлт итәх хуятәт йис вәдупсы муй культура дерамтты учёныйт ёха йилдәт.

Яңхты пурайн нявремәт хәлүмсыр щирн рәпитсәт: йис пүтрәт, моньшәт, амаматщет, йис пур

верат одӑӑн непека́та нух хӑншӑт. Итӑх хуятӑт шуши мирӑт кӑртӑт, мирӑт хурӑт вӑсӑт, кинӑйт версӑт. Ши юпийн кашӑӑн няврем атӑлт итӑх вер одӑӑн нумсӑӑн непе́к хӑншӑс, вӑндтӑты ӗх дыведа нӗтсӑт.

Юхи хӑшум хӑтлӑн Ём-вошн киникайт лӑӑӑтты хотн эвет-пухӑт лӑӑӑтум путрӑт лӑӑӑтсӑт. Дыв хӑнты па вухаль непека́ӑн ӗхн хӑлӑнтсыйт па имухты ювра хӑншум утлӑд тӑӑматсыйт. Ма ищи дыв хӑншум путӑрлад хӑлӑнтсум па уша йис, муйширн мойн нявремӑт хӑнты па вухаль мирӑӑн пелы сӑмӑӑӑт. Дыв культураев одӑӑн ӑмша уша павӑтсӑт. Мосл лупты, итӑх путрӑт нявремӑт елды хӑншты питлӑт. Итӑх эвет па пухӑт хӑнты па вухаль мирӑӑн непека́ӑн ӗх пида лӑхсӑӑа йисӑт.

Клавдия Васильевна ясӑӑт ши́рн, щиты Россия мӑ́вев хӑваттыйн яӑхтыйн нявремӑтай пурайн уша верлӑт, ху́тыса йис вӑ́ш эвӑлт шуши мирӑ́тмӑ́в-авӑ́т лавӑ́лман вӑ́лдӑт. «Вантӑ, хӑнты, вухаль па ю́рн мирӑ́т культу́ра эвӑ́лт уша йил, ху́тыса мӑ́в-йи́ӑк сыста-мӑ́ тайты мосл».

Елды нявремӑт мӑ́н увӑ́с мирлӑ́в культу́ра артадӑты питлӑ́т па елды вӑ́н научной путрӑ́т хӑншты. Елды ши хӑншум утлӑ́д «Ма рӑ́т мӑ́ви́ем: мӑ́в-авӑ́т, культу́ра па мир» немпи научной мирхота китлӑ́т, ма́та ут ван хӑ́тлуп тылӑ́шн питл. Мет ӑ́мӑ́ш путӑ́р хӑншум нявремӑ́т вух мойлупсӑ́т ӗ́ша холумтлӑ́т.

Юводӑӑн Клавдия Васильевна тыштуман лупӑ́с, ху́ты ӑ́н вӑ́лдӑ́, хӑ́н елды ичимӑ́ш яӑхты вер лӑ́шӑ́тлы, щит пӑ́ты вух мосл. Щурас ӗ́х худна ӑ́н нӑ́мӑ́слӑ́т, ху́ты рӑ́т мӑ́в сӑ́мӑ́ӑа тайты айтелн вӑ́ндтӑ́ты мосл, щит пӑ́ты вухн ӑ́н нӗ́тлӑ́т.

Людмила
ЛОНГОРТОВА

Рӑ́пата пелы сӑ́мӑ́ӑ ху́ята ӗ́нмӑ́лтсы

Мӑ́нум лӑ́ӑӑн ма Ваньшавӑ́т кӑ́рта яӑ́хсум па хӑ́нты хӑ́ Владимир Ильич Ю́мин пида вӑ́йтӑ́нтыйлсум. Лӑ́в 35 му́дтас од Нижневартоск вошн Нефтемонтажспецстрой тӑ́хийн рӑ́питл. Яма рӑ́питмӑ́д пӑ́ты ар пӑ́ш ишӑ́к непека́тн па мойлупсӑ́тн мийлӑ́сы.

Владимир Ильич сема питӑ́с Сӑ́мӑ́тнӑ́д кӑ́ртӑ́н 1957-мит одн. Щӑ́лта ванӑ́н вӑ́дты колхозӑ́т ия́ха пилӑ́тты пурайн лӑ́в семья́йл Ваньшавӑ́т кӑ́рта касӑ́дсы. Ащел – Илья Николаевич Ю́мин – кӑ́т далӑ́н вӑ́с, «За оборо́ну Москвы» мевл пос тӑ́йс. Ши пурайн Сӑ́мӑ́тнӑ́д, Ваньшавӑ́т, Поднавӑ́т кӑ́ртӑ́ӑ хӑ́йт лая́тӑ́сыйт. Ӑ́ӑкел – Анна Григорьевна Ю́мина (э́ви опра́ш немд Гришкина) – хӑ́нты семья́йн ӗ́нмӑ́с, ай пу́ра олдал лавӑ́рт вӑ́сӑ́т. Семья́йл 1930-мит одӑ́тн Нахрачи во́ша ссы́лка́я китсы, ащел Григорий Ефремович Гриш́кин Тобольской касна хота тӑ́хӑ́рсы. Од ю́пийн лӑ́в верл тӑ́са вантсы па лӑ́в ю́хи есӑ́дсы. Яма хотӑ́ӑ ӗ́хлад пида вӑ́сӑ́т па 1937-мит одн па ши лӑ́в я́йӑ́дал пида худт пелы тӑ́сыйт. Ши ю́пийн Анна ащел ӑ́н па вантӑ́с. Григорий, Иван па Ефим Гриш́кинӑ́т нарта́мды шавра́мтсыйт. Щит пӑ́ты Анна Григорьевна ӑ́ӑкел атӑ́лт нявремӑ́т ӗ́нмӑ́с. 1944-мит одн Анна Григорьевна Гриш́кина па Илья Николаевич Ю́мин ия́ха мӑ́нсӑ́ӑӑн. Нивл няврем ӗ́нмӑ́лтсӑ́ӑӑн. Владимир Ильич лупл, ху́ты ши хот, ху́та дыв ӗ́нумсӑ́т, 1946-мит одн Сӑ́мӑ́тнӑ́д кӑ́ртӑ́н омӑ́ссы, щӑ́лта ши хот Ваньшавӑ́т кӑ́рта тӑ́сы па ин вӑ́нты лӑ́в щӑ́та ши омӑ́сман вӑ́д.

Владимир Ильич лупл: «Ӑ́ӑке́мн мӑ́ӑ́ ям па карма́х ху́ятӑ́та ӗ́нмӑ́лтсы́юв. Ар ӗ́р ма́нема Поднавӑ́т вош интернат ма́с, щӑ́та вӑ́дман ма тӑ́с ӗ́ша до́льсум. Щӑ́та нумсӑ́ӑ па му́трайӑ́н вӑ́ндтӑ́ты ху́ятӑ́т

рӑ́питсӑ́т, ин вӑ́нты дыв олӑ́елн тӑ́п ям ясӑ́ӑт луплум».

Владимир Поднавӑ́т ӑ́школайн нивл класс е́тшуптумӑ́д ю́пийн Тю́мень во́ша вӑ́ндтыйлты ма́нӑ́с, щӑ́лта армия́я китсы, военно-транспортной авиация́йн служитӑ́с. 1979-мит одн армия́ эвӑ́лт ю́хтӑ́с па «МИ-8» тухла́ӑ хопн рӑ́питты питӑ́с. Сӑ́мӑ́твош эвӑ́лт На́дым вӑ́нты вертолетн яӑ́хӑ́с. И од ма́р щиты рӑ́питӑ́с па Нижневартоск во́ша упел ху́щи ма́нӑ́с, щӑ́та Са́мотло́рн рӑ́питты питӑ́с. Интӑ́м Нефтемонтажспецстрой тӑ́хи кӑ́ща лӑ́ӑ́кӑ́р хӑ́я вӑ́д. Нижневартоск вошн Владимир Ильич ими тӑ́с, щит Со́фия Изма́йловна Ю́мина. Хӑ́дум

няврем ӗ́нмӑ́лтсӑ́ӑӑн, айдӑ́т пухӑ́н ӑ́нтӑ́ма йис. Виталий вӑ́н пухӑ́н име́ӑа йис. Вера э́вӑ́н ищи семья́тӑ́йл, Нижневартоск вошн мӑ́в-йи́ӑк лавӑ́дты тӑ́хийн рӑ́питл. Ар од ма́р кашӑ́ӑн лӑ́ӑӑн Влади́мир Ильич семья́йл пида Ваньшавӑ́т рӑ́т кӑ́ртӑ́да ю́хты́йл. Нявремлад Ваньшавӑ́т кӑ́рт ищи рӑ́т кӑ́ртал лӑ́ӑ́ӑтлӑ́д. Ин вӑ́нты шив ю́хтыйлӑ́д.

Ма лӑ́ӑ́халум Влади́мир Ильича па рӑ́т ӗ́хлад ям вӑ́ща ясӑ́ӑ лупты. Щит рӑ́пата пелы сӑ́мӑ́ӑ ху́ятӑ́т. Тӑ́дана, уя́ӑа, яма ар од ма́р нявремлад, хилы́дал пида ат вӑ́лдӑ́т.

Надежда
НОВЬЮХОВА

Тэк мўвн ханты па йилдуп щирн ёнтум дәмәтсух адьсәт

Кашаң хәннехуята әмәш вантты, хән етн-хотн нявремиет арилдәт, яклдәт, хурамәң дәмәтсухәт мира адьдәт. Лыпәт тылдың Сүмәтвош район Тэк кәртән айдат ёх емәңхәтл пәты вән арәң-якәң етнхот дэщәтсы. Вәна пелка ювум хуятәт па айдат арәң-якәң ёх тумпийн кәртәң эвиет тәта хурамәңа ёнтум дәмәтсухәт мойң мира вандтәсәт.

2012-мит одн Тэк кўлупн рәпитты айдат апрәң не Наталья Яркина «Мечта» немпи верәң тәхи пўншәс. Тәм тәхия нивәл кәртәң эвиет лўңман вәлдәт. Әмәш, хуты дәмәтсухәт дыв арсыр пүрмәсәт эвәлт вердәт. Щит кина алды катра лентайт эвәлт, лўң пурайн пушхиет немасыя певәлды дот сухэвәлт (рўщ щирн «бас-сейн»), сыр-сыр хирәт, вудийлды непекәт па па утәт эвәлт. Тывум хурамәң дәмәтсухәт пелдә вантман ән па нәмәслән, хуты щитәт арсыр катра пүрмәсәт эвәлт версийт. Рәпата пелдә сәмәң нявремәт ернасәт кәт

тылащ мәр ёнтсәт. Эвиета ёнтәсты вер шеңк әмәш. Дәмәтсух етшуптум юпийн семңалад ад ши вуидләт. Вантә, дыв ёшладн ёнтум ернасәт.

Наталья Яркина эвиелады пидә кашаң од Игрим воша вошәң кәртәң кәсупсыя яңхәл. Әмәш верум дәмәтсухәт мира вандтумел пәты дыв кәт пўш кимит тәхия питыйлдсәт. Айдат не яснәт щирн, елды эвиелады пидә хәнты мир дәмәтсух ёнтты нәмәсләт. Вантә, интәм пушхиет вән аңкаңкиладн, аңкиладн ёнтум пүрмәсәтә дәмәтлядәт. Айдат ёха, нявремәтә ши вер алдыты ки, елды дыв хәнты мир

верәтапахуятәт вәндтәты питләт. Мосәң, щиты мўң культураев дылаңа хәшд па елды вәлды питл.

Тэкәң эвиет тумпийн етнхотн Нуви сәңхум вош эвәлт юхтум «Увәс хурамәт» неңиет ищи

хурамәң дәмәтсухәт вандтәсәт. Тәта хәнты мир ернәсәт, щәшкан сәхәт, сәвумейт пайилдуп щирн ёнтум дәмәтсухәт вантсүв.

Ирина САМСОНОВА

Ханты ясанг
(Хантыйское слово)
№17 (3413), 5.09.2014

Соучредители
Дума, Правительство
Ханты-Мансийского
автономного округа – Югры
Издатель
Департамент общественных
и внешних связей Ханты-
Мансийского автономного
округа – Югры

Редакция

Главный редактор –
Решетникова Р.Г.
Телефон (3467)33-36-82

Заместитель главного
редактора – **Вах Н.И.**
Телефон (3467)33-24-02

Ответственный секретарь –
Новыхова Н.В.
Телефон (3467)33-24-02

Адрес редакции и издателя:

628011, г. Ханты-Мансийск,
ул. Комсомольская, 31
тел./факс (3467)33-17-52
E-mail: luima@ugracom.ru
Газета размещена на сайте
www.khanty-yasang.ru

Отпечатано:

ОАО «Издательский дом
«Новости Югры» г. Ханты-
Мансийск, ул. Мира, 46.

Подписано в печать:

по графику 3.09.2014 г.
в 15.00.; фактически
3.09.2014 г. в 15.00.
Индексы **04393, 54393**
Тираж 2210 экз. Заказ 1407.
Цена свободная

Газета зарегистрирована
Управлением Федеральной
службы по надзору в сфере
связи, информационных

технологий и массовых
коммуникаций по
Тюменской области,
ХМАО-Югре и ЯНАО.
Свидетельство о
регистрации ПИ №ТУ 72-
00796 от 23 января 2013г.
Мнение авторов
публикаций не
обязательно отражает
точку зрения
редакции.